

Inspirationsmateriale til undervisning

45602: Samarbejde med pårørende

Udviklet af:

Bente Hangaard
Århus Social- og Sundhedsskole
Olof Palmes Allé 35
8200 Århus N
Mail: jbj@sevu.dk

Herit Blach Petersen
Sosu Nykøbing
Vestenborgs alle 178
4800 Nykøbing Falster
Mail: hepe@sosunyk.dk

Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB)

Moder-FKB:

2222 Ældrepleje, sygepleje og sundhed i kommunalt regi
TAK. Kommunikation, samarbejde og vejledning

Endvidere tilknyttet følgende af EPOS FKBERe:

2223 Socialpsykiatri og fysisk/psykisk handicap
TAK. Kommunikation, samarbejde og vejledning

2272 Sundheds- og sygeplejeopgaver i sygehusvæsenet
TAK. Relationelle, kommunikative og pædagogiske kompetencer

Arbejdsfunktioner

Flere og flere borgere får kroniske eller langvarige alvorlige lidelser. I dag lever 1,7 millioner danskere med en eller flere kroniske lidelser. Samtidig stiles der mod accelererende patientforløb, hvor borgeren udskrives tidligere fra sygehusene. Borgeren har dermed et større ansvar for egenbehandling, livsstilsændringer og rehabilitering.

Rigtig mange borgere i rehabiliteringsforløb ønsker at deres pårørende er en del af deres rehabilitering – eller sagt med andre ord: De ser deres pårørende som en forudsætning for deres rehabilitering, og de ønsker at deres familie er en del af deres hverdag og liv – ligesom de plejer. Når man får en alvorlig sygdom, eller bliver udsat for en ulykke, påvirker det ikke alene den enkelte men hele familien og det tætte netværk. Derfor er det essentielt at fagpersonalet har fokus på at det den gode samarbejdsrelation til de pårørende.

Der har alt for længe – i både den sundhedspolitiske og den fagprofessionelle verden – været et fokus på det syge individ, der som individ skal kunne klare sig selv bedst muligt. Det gælder i særdeleshed i rehabilitering.

Vi må ikke glemmer, at de fleste mennesker lever i tætte relationer med andre mennesker, som gensidigt hjælper og forpligter sig på hinanden.

Hvis vi skal udnytte det fulde potentiale af borgere og pårørendes ressourcer, er vi nødt til at forholde os til den syge borger som en del af et fællesskab, en familie eller et netværk.

Det betyder at vi som fagpersoner er nødt til at forholde sig aktivt og eksplicit til, hvordan familiers og ægtefællers relationer bruges, trues, støttes og forandres af de nye opgaver, som sygdom og rehabilitering bringer ind i familien

For at sikre sig at borgeren får de optimale forhold til at kunne styrke, udvikle og vedligeholde sit fysiske, psykiske, kognitive og sociale funktionsniveau, skal fagpersonalet kunne etablere, udvikle og indgå i et konstruktivt samarbejde med pårørende ift. borgerens aktuelle livssituation.

Dette skal ske med fokus på det gode relationelle samarbejde, en forståelse for fagpersonens egen rolle og dennes adfærds betydning i samspillet, samt en forståelse for den pårørendes helhedssituation. For at kunne opnå de optimale forudsætninger for et godt samarbejde med de pårørende, er der på alle de nævnte områder behov for kompetenceudvikling.

Deltagerforudsætninger:

Målgruppen for denne uddannelse er social og sundhedsassistenter, social og sundhedshjælpere og andre med uddannelser svarende dertil. Det kan være en fordel at deltageren har erhvervs erfaring fra sundheds og omsorgssektoren, da en del af undervisningen tager udgangspunkt i deltagernes praksiserfaringer.

Relevante uddannelser at kombinere med

På tværs af jobområder:

- 42834 Anerkendende kommunikation i omsorgsarbejdet
- 42929 Innovation (sosu/pæd): Idéudvikling m.m.
- 41687 Konflikt håndtering i sosu-arbejdet
- 47969 Vejl. og rådg. i dialog med borger/patient

Ældrepleje, sygepleje og sundhed i kommunalt regi:

- 46834 Borgere med kronisk sygdom
- 45061 Forebyggelse og sundhedsfremme
- 40811 Neurorehabilitering af senhjerneskedede
- 42674 Personer med demens, aktiviteter og livskvalitet

Socialpsykiatri og fysisk/psykisk handicap:

- 44312 Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. området
- 40597 Arbejdet med recovery i psykiatrien

Sundheds- og sygeplejeopgaver i sygehusvæsenet:

- 42682 Pleje og behandling af kræftpatienter
- 47971 Pt. med demens på somatisk sygehus

Ideer til tilrettelæggelse

Det anbefales at undervisningen tager udgangspunkt i deltagernes praksiserfaring og bliver en vekselvirkning mellem underviseroplæg, deltageroplæg, caseopgaver, diskussion og selvstændigt arbejde i grupper

Temaer

Temaoversigt

- Rammerne for pårørende arbejde:
- Pårørendes livssituation:
- Medarbejder/ egen adfærd:
- Det professionelle relations arbejde:
- Lovgivning

Tema 1: Rammerne for samarbejde med pårørende:

- Det ville give god mening at starte kurset med at få sat fokus på:

- Hvad vil det sige at være pårørende?
- Hvad mener vi med pårørendeopgaver?
- Hvad mener vi, når vi i daglig tale bruger begrebet; "Gode pårørende"?Hvad mener vi når vi i daglig tale bruger begrebet; "Mindre gode pårørende" eller "dårlige pårørende."?

- Det kunne evt. Foregå ved at kursisterne, i grupper, skriver ned, hvad de mener kendetegner de to grupper og diskuterer hvad de har oplevet i praksis med "gode" og "mindre gode" pårørende, for så til sidst at reflektere og diskutere, hvad der gør en pårørende til en "god" eller "dårlig" pårørende.

- Andre emner der kunne reflekteres over og diskuteres er:

- Hvori består de pårørendes arbejde og opgaver i dag?
- Hvilke muligheder for opgavefordeling og samarbejde ser borgere, pårørende og fagpersoner?
- Hvilke grænser for opgavefordeling og samarbejde ser borgere, pårørende og fagpersoner?

- For at få et overblik over hvilke rammer den enkelte kursister arbejder under, når det drejer sig om pårørendesamarbejde, kunne det være en ide at gennemgå og udforske rammerne for lokale,

kommunale og regionale strategier og politikker og derefter i grupper eller i fælles forum, reflekterer over og diskutere, hvad det betyder for den enkelte kursist daglige arbejde i praksis.

- En anden inspiration og oplæg til refleksion og diskussion, kunne være politikens artikelrække om pårørende:

2. AUG. 2014: Pårørende skal passe de syge og ældre mere

4. AUG. 2014: Danskere vil ikke overtage plejeopgaver

6. AUG. 2014: Plejehjemsleder: Pårørende er nødt til at hjælpe os

6. AUG. 2014: Minister: Hjælp fra pårørende skal være frivillig

8. AUG. 2014: Ved sygdom: Aktive pårørende gør stor forskel

- Andre inspirationskilder til diskussion og refleksion kunne være:

Politik for pårørendesamarbejde i botilbud

Et inspirationshæfte fra Socialstyrelsen

Forfatter: Trine Kjær Dam-Christensen, Nina Steensig og Henriette Holmskov

Udgivelsesår: 2012

- Nationale anbefalinger for sundhedspersoners møde med pårørende til alvorlige syge
Sundhedsstyrelsen, 2012

- Århus kommunes hjemmeside for pårørende:

<http://www.aarhus.dk/da/borger/aeldre/Paaroerende.aspx>

Tema 2:

Den pårørendes livssituation:

- Her er det vigtigt at sætte fokus på den pårørendes hverdag og de belastninger der ofte følger i kølvandet på det at være pårørende. Under dette tema kunne man bla. arbejde med disse underemner

- Sorg og krise teori – Kort!
- Kulturelle forskelle.
- Hvilke pårørendetilbud findes der i kommunen/regionen/landsplan

- Her kan følgende pjece benyttes:

De pårørendes behov. - Når demensen flytter ind

Forfatter: Mette Birk-Olsen

Udgivet for Servicestyrelsen 2008

- Det kan også anbefales at få en pårørende til en borger med erhvervet hjerneskade, til at komme og holde et oplæg
- Under emnet om sorg og krise kunne man kort beskrive nogle af det kognitive og adfærdsmæssige reaktioner, som kan opstå

Sorg på afveje kan bl.a. vise sig som:

- Depression
- Udtalt handlen.
- Fravær af sorg.
- Psykosomatiske symptomer
- Misbrug
- Følelsesmæssig tilbagetrækning / tilbagetrækning fra nære relationer
- Konflikt i nære relationer.
- Intens vrede.
- Angst.
- Skyld / dårlig samvittighed.
- Fornægtelse

- Hvis man vælger at tage udgangspunkt i ovenstående, kan det rundes af med at kursisterne reflektere over:

- Hvordan kan vi som medarbejdere afhjælpe pårørendes ”sorg på afveje”

- Man kan også vælge at tage udgangspunkt i tosporsmodellen

- I arbejdet med pårørende er det vigtigt at have fokus på at der kan være kulturelle og etniske forskelle. Det kan være geografisk bestemt og vil derfor ikke være et emne der er aktuelt på alle kurser. Hvis man ønsker at arbejde med kulturelle og etniske forskelle, kan man tage udgangspunkt i:

Plads til forskellighed, Etnisk Mangfoldighed I ældreplejen
Københavns Kommune 2007.

- For at kursisterne skal kunne være i stand til at støtte og hjælpe de pårørende bedst muligt, ville det være en ide at undersøge hvilke pårørende tilbud findes der i kommunen/regionen/landsplan. Dette kan gøres på nettet, biblioteket eller ved at få engagere en oplægsholder fra en pårørende forening.

Tema 3. Medarbejder/ egen adfærd:

- Det er ofte det dårlige pårørende samarbejde der fylder meget på arbejdspladserne, oplevelser med konflikter og dårlig kommunikation. Derfor er det vigtigt at kursisterne kigger på deres egen adfærds betydning, for den gode relation.

- Her kan man evt. tage udgangspunkt i 3p modellen og lade den enkelte kursist reflektere over hvilken kasket han/hun har på, når vedkommende er på arbejde og hvilken betydning det har i relation til andre. Kursisterne kan reflektere over situationer hvor kursistens personlige/private normer stiller sig i vejen for fagligheden.

Det ses f.eks.:

- Når vi argumenterer med " Jeg synes" - frem for faglig argumentation.
- Når vi tolker en opførsel hos den pårørende som:" Dårlig opdragelse" " Han ikke opfører sig ordentlig"." Han skulle skamme sig" " Hun bør tage sig sammen"
- Kan vi finde andre typiske?

- Det vil også være passende at lave en kort gennemgå af konfliktrappen og derefter lade kursisterne reflektere over hvilke metoder de selv benytter sig af i situationer der er ved at optrappes til en konflikt. Kursisterne kan også tage udgangspunkt i egne oplevede situationer, eller lave et rollespil, hvor de skal arbejde med at optrappe og nedtrappe en konflikt.

Diskussions og refleksionemner kunne også være:

- Er der, i mit daglige arbejde, plads og tid, til at reflektere og undre sig?
- Hvem kan man dele sine oplevelser med?
- Giver vi altid hinanden ret pga. tidspres og et ønske om Social popularitet, eller tør vi stille kritiske spørgsmål til vores kollegaer ift. håndtering af konflikter?
- Har vi en manglende faglig selvtilid – Er der kultur for uddannelse?
- Bliver vi negativt påvirkede af pårørende med ekspertviden?
- Kan empati, moral og etik læres? – Eller handler vi ud fra arv og vaner?
- Har medarbejderne kompetencerne til at varetage, feks. 68 generationens behov og interesser og ikke mindst deres pårørende?

Tema 4. **Det professionelle Relationsarbejde**

- Under dette tema tage vi et tilbageblik på det vi har arbejdet med i tema 1, 2 og 4 og laver en opsummering. Hvad skal der til for at få det gode samarbejde til at fungere og hvad skal vi tage hensyn til.

- Dette kunne gøres ved at kursisten ud fra en case, laver et mind map, hvor man beskriver, de rammer pårørende samarbejdet skal foregå under, de problematikker den pårørende kan have med i bagagen, egen evne til at indgå i den gode relation og evnen til at håndtere konflikter.

En vigtig relations evne er evnen til perspektiv skift. Og ud fra mind mappen kan kursisten nu overveje følgende

- Hvad er der mon på spil hos den anden ?
- Hvad udfordrer mon den anden ?
- Hvilke følelser er på spil ?
- Hvad gør jeg, som truer den andens integritet ?
- Stiller jeg for store krav til den andens mestringsevne?
- Føler den anden sig anerkendt / underkendt ?
- Hvad har afgørende betydning for den anden?
- Er der noget ved situationen jeg kan ændre på?

Kursisterne skal også have fokus på det at de på det mellem- menneskelige plan bør vi tilstræbe symmetri – dvs. ligeværdig relation !

I relationen mellem en professionel medarbejder og en borger forekommer altid en grad af asymmetri. Asymmetrien består f.eks. i at den professionelle medarbejder har Mer -viden, Kendskab til systemet, Beslutnings kompetencer og Handlemuligheder. I den asymmetriske relation er det altid den professionelle part, der har størst ansvar for relationen.

Kursisteren kan nu vende tilbage til deres case og mindmap og reflektere over, hvordan de kan tilstræbe en ligeværdig relation.

Undervisningen kan også tage udgangspunkt i McGlashan`s relationelle niveauer:

- **Lige gyldighed** – medarbejderen eksisterer ikke.
- **Tilkobling** – Udviser klare kontaktønsker
- **Tilknytning** – medarbejderen er helt speciel !
- **Støttende arbejdsalliance** – Klar rollefordeling i samarbejdet.
- **Kommunikation** – Udvikling af fælles sprog
- **Problemløsning** – Pårørende og medarbejder ser sammen på borgerens problemstillinger mhp. at finde de bedste løsninger for borgeren. (fælles refleksion)
- **Forstærkning** – Den pårørende anvender relationen til medarbejderen på en selvstændig måde – får sparring på egen relation til borgeren

Tema 5: Lovgivning:

Deltagerne introduceres til databasen retsinformation (www.retsinfo.dk), hvor man kan finde den/de relevante betænkninger, lovgivning, bekendtgørelser og vejledninger, der omhandler samarbejde med pårørende, herunder lov om tavsheds- og oplysningspligt. Erfarings- og vidensdeling vil tydeliggøre de divergenser, der ganske givet er mellem konkret lovgivning og reel praksis, og bidrage til fordybelse og refleksion over egen praksis

1. Litteraturliste mv.

Artikelrække fra Politikken:

2. AUG. 2014: Pårørende skal passe de syge og ældre mere
4. AUG. 2014: Danskere vil ikke overtage plejeopgaver
6. AUG. 2014: Plejehjemsleder: Pårørende er nødt til at hjælpe os
6. AUG. 2014: Minister: Hjælp fra pårørende skal være frivillig
8. AUG. 2014: Ved sygdom: Aktive pårørende gør stor forskel

- Politik for pårørendesamarbejde i botilbud

Et inspirationshæfte fra Socialstyrelsen

Forfatter: Trine Kjær Dam-Christensen, Nina Steensig og Henriette Holmskov

Udgivelsesår: 2012

- Nationale anbefalinger for sundhedspersoners møde med pårørende til alvorlige syge
Sundhedsstyrelsen, 2012

- De pårørendes behov. - Når demensen flytter ind: Forfatter: Mette Birk-Olsen. Udgivet for Servicestyrelsen 2008

- Plads til forskellighed, Etnisk Mangfoldighed I ældreplejen. Københavns Kommune 2007